

188305

Словесъ Матѣ
вѣлажа.

10, 3 13
Oct. Speich.

MÁTÉ-SZALKAI

HÖGYÉSZ MÁTÉ

VÁLASZSA

A

POËTAI EPISZTOLÁRA.

(Szatthmár Vármegyei Községi Könyvtárának)

K Ö L T T

Szatthmár Vármegyéből

1811-dik Esztendőben.

Nyomtatott Nagy-Károlyban.

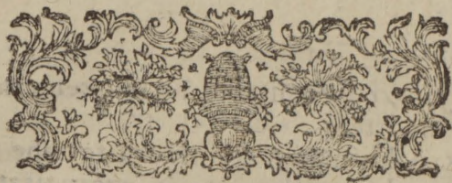

An, si quis atro dente me petiverit;
Inultus, ut, flebo, puer?

Horat. in cass. sev.

188.305

A mikor itt e' tér Szatthmári Megyénk' kebelének
Eszaki szegletiben, --- mellyet sűrű Ligetekkel,
'S Híves Berkekkel zöld Erdők bé-kanyarítanak, --
Es a' hol a' Nap' fel-költtéről lanya folyással
Hömpölyög a' Turnak vize, rákkal, 's rakva
halakkal,

Ballagván le-felé az Avasnak Bérczei közzül,
'S A' Szatthmári Megyét Ugotsától árka hasitván; ---
Szinte mikor, mondom, hímes kertem' közepében,
Hol karikába rakott sűgár Jegenyéim az Égig,
'S Fellegekig fel-emeltt fővel strázsálva felettem
Allnak, --- mellyeknek derekát a' gyenge Bo-
rostyány

Szép zöld karjaival sok ezerszer ölelve szorította; --
E' Jegenyék' közepén a' Mú'sák' tiszteletére
Oltár képe gyanánt szenteltt Lugosomnak alatta, --
Hol tsak, csendesség, és ártatlan gyönyörűség
Múlatoz, a' pompás Kastélyt, 's Palotát oda
hagyván, ---

Tündér képzeletemnek mély özőnébe merülve,
Olvashnám a' Homer' munkáját, mellyel örök hirt,
'S Tiszteletet szerzett, 's azt ujra, meg ujra
csudálván,

Képzeletem szintén magamon túl vólna ragadva:
Hirtelen a' fejemet tekerítem jobb fele; --- hát ott
Egy hó-szín bíbor, patyolat kontösbe meg-állott

Aszszonyi szépségen meg-akad szemem; el-hüle-
medttem

E' remek Alkotmányt gyönyörű testébe tsudálván.
Rendbe szedém magamat; 's egyy tiszteletes kö-
szönettel

Ekként szállítám meg ezen jeles angyali Képet:
Hát te ki vagy? kérlek! --- Te talám leszel Égi-
Valóság?

Mert deli termeted, és formád, 's mozgásod, ---
az a' nagy

Méltóság, mellyel birsz, --- czímeréz Isteniséget?--

E' kérdésem után vidámon el-mosolyodva,
Igy felel e' Szépség, és így magyaráztta magát-ki:

**„Máté-Szalkai Högyész Máté! drága
Barátom!“**

(Hogy nevemen nevezett, azt el-hülemedve
tsudálttam;

Hát jut eszembe, hogy ő lehet Isten, 's minde-
neket tud.)

„A' mikoron bennem képzelttél Isteni Léttelt;

„Bátran el-hiheted, hogy nem tsaltt vélekedésed;

„Hogy ha pedig nevemet kívánod tudni, ki
légyek?

„Én a' F á m a vagyok: származttam az Isteni
vérből.

„Esmered e' Mercurt, 's Irist, az Olimpi Lakóknak

„Gyors Követit, kikkel vagyok én egyy Ágbeli
Testvér;

„Léttem öröktől van; ---vólttam, leszek, 's el-
sem enyészek;

„Kelleme, és az örökk Ifjúság nyomba követnek;

„Minden helybe jelen vagyok, és mindenbe
hatok bé;

„Most a'holott a'Nap fel-kél, gyors szárnyaim által,

„És a' hová nyugoszik, szaporán egyy perczbe
repülök;

„Majd a' jégbe fagyott Északról Délfele tűnök ;
 „Itt mi esett, meg amott, azt más más helyre repítem
 „Most, ha nekem tettzik, fel-hágok az Ég'
 menyezetre,

„Ott a' Csillagokat bé-futkosom, és az Olimpust ;
 „Majd le-botsátkozom a' földnek színére ; meg
 onnan

„A' Tengerbe hatok, 's be-kerengem messze határit ;
 „Sőt a' Stiksz, Flegeton, Kotzit, és a' Lethe
 vizen is

„Tul megyek a' Káron vén révész Csónaka nélkül ;
 „Orfeus, és Telemák Uti-Társaim, és Követőim ;
 „A' Plutó' szomorú gyász országába mi történtt,
 „A' Titzius' kinnyát, Zizifusnak nagy veszedelmét,
 „A' Danaus' Házát, hogy bünteti vétkek örökre ;
 „Hát a' rettenetes Geriont, hogy, 's mint zabo-
 lázzák

„A' Stiksz, és Flegeton, 's a' Lethe Folyó-vizek
 együtt ;

„Tantalus a' tele-kád vizben ajakig noha fürdik,
 „'S Kapdos az almához, mely hömpölyög, és fut
 előlle,

„Még is az Éhséggel, szomjúság gyötri szü-
 netlen. --- ---

„Mind ezeket hírül viszem a' földön Lakozóknak.“

A' mikor így ezeket le-beszéllé Fáma szelíden ;
 Ismét szóllítám, 's ezt kérdém tőlle továbbá :

Oh ! Te remek Szépség ! gyönyörű Alak !
 Angyali Fáma !

Jöllehet e' kérdés méltán terhedre lehetne ;

Válaszodat még is méltóztass meg ne tagadni :

Valld meg mely célból magadat hozzám meg-
 aláztad ?

'S Engemet itt e' homály sűrű köd-leptte Zugolyban
 Lappangó Mu'sák' szeretőjét, 's tiszta Baráttját.
 Vallyon mért keresél, 's mely okból látogatál meg ?

Szíves kérdésem hallván így Fama felelt rá:
 „Tégedet én csak ez eggy czélból keresélek
 emitt fel,

„(Futva pedig) hogy azon közelébb nap-fényre
 botsájtott

„Híres **Episztolát** veléd is **Högyészi** kö-
 zöljem;

„Mellyet is a' Tudományba mérültt **Szép-
 Halmi Poëta**

„A' minap elmés rajzolatokkal, meg-remekelve

„Mu'sa-**Baráttjának** szenteltt vala **Vitko-
 vits Urnak.** “ ---

E' szavakat hallván a' kívánság' tüze lobbant,
 Egyjeles Irónknak nagy esztét remekébe tsudálni. --
 Add ide oh kérlek! nosza add ide Fama! remekjét,
 A' Tudomány' mezején olaj-ágakat, és koszorút
 nyertt

Túdós Polgárnak; hadd fussak rajta keresztül. --
 Esmerem én ötöt, vóltt egykor látni szerentsém,

„A' mikoron fogadott szállást a' szür-
 ke szügyében.

Haj! de az esméret, még a' maga zsenge korában
 Vaj mi sokamba kerültt! Mert szinte midön
 epekedve,

--- --- --- „Várva vártam
 „Rég óltta az órát, mely engem'
 Hazánknak

„Leg érdekesebb, és leg ditsőbb Fija'

„Szemléletire méltóztatni fog.

„Leg kisebb szolgát, --- leg hübb
 Tisztelöt: ---

Akkor Tolvajjnak ravaszul képzelve, ki-űzttek,
Öklözttek, verttek, 's ártatlan rugttak, ütöttek. --

Szíves kérésem Fámánál tellyesedést nyertt;

Mert az **Episztolát** tüstént ide nyujtani kezdé,
Mellyet elő-keresett hó-szín keze, gyöngy -kebe-
léből. ---

Által-adá; buzgó heves indulattal öleltem

En is ezen módot, melyben az **Episztola**-munkát,
Mint különös remeket lehetett olvasni szerentsém. --

Mind a' Hely, az hol költt, mind a' Tűdős
Ki-adónak

Nagy neve mindjárást ígérttek csak csupa szépet,
El-ragadót, be-hatót, fellengöst, és remek elmét. --
Azt kapván, a' Homer' munkáját félre le-tettem. ---

A' mint vizsgálám, hát látom **Episztola**
czimje;

A' Szép-Halmon költt, és hogy szóll **Vitkovits**
Urnak;

A' kit is a' minap egy **Flautának** tett szava
nagyja. ---

A' sorokon hogy odább, meg odább ballagva
haladnék,

Hát már kezdetiben egy olly Tárty ötle sze-
membe,

Melybe meg-ütözttem, 's méltán is meg-hüle-
medtem:

Sallangós Kostök, Bojtos Pipa-szár
vala e' Tárty;

Borzadván fejemet csóválttam, 's vertt ki a'
hőség. ---

A' bámulás közt e' gondolat ötle fejembe:

Hát ugyan a' Szép-Halmi Poétát illy alacsony Tárty
Bántja? vagy egy Ki-adót foglalhat el illy kis
üress pont? ---

Sallangós Kostök! Bojtos Pipa-szár!
mit akartok?

Mert, hiszem, ám **Högyész**; füst-gombalya-
gokkal enyelgő

Orra bajúzsza körül ritkán temjénezik; --- így hát

Hosszszú **Sallangós Kostök, Bojtos Pi-
pa szárral**, ---

Bár betsesek légyenek, Högyésznek még se Baráti.

Ujjra tovább menvén, csupa **Szarcasz-
muszra** találtam;

'S A' mint sorjainak tövises mezejére ki-érttem;

Hát a' Bokrok között sokakat veszek észre seregben --

Jéh! mit akarnak azok? 's vallyon mi okon sere-
gelnek?

Kik legyének? mi bajok? Fámától végire járok;

Mely kérdésem után nekem illy választ ada Fama:

„Ott a' Böltseknek van mindenféle Chaóssza;

„Vagynak Mu'sák is, Vad-Mu'sák, 's csalfa
Poéták. ---

„Ládd ott a' ki röhög, 's a' ször szálát hasogattya;

„Momusnak nevezik, mellette Demokritus ott van,

„Még most is katzag, és hahotál a' gyáva világon;

„Ennek utánna pedig pityeregve Heraclitus ott sir,

„Könnye csorog, kesereg, 's búsúl a' kába világon;

„Látod amaz Hördöt, mely hömpölyög erre 's
amarra?

„A' Korinthusi Bölt Diogenes kutorog abban.

„Ládd amaz Archimedes sarkát meg-vetve,
miképpen

„Küszködik a' földet helyéből hogy ki-taszítsa?

„A' vén Szokrates is köztök böltselkedik --- és a'

„Lúgos Kantától még most is a' homloka nedves.

„Kodrús is ott vagyon egy nagy híré Fűzfá-Poéta;

„Sorba pirulva kerül a' lárvás, 's csalfa Batillus; --

„Ennek utánna következik im a' püpos Esópus;
 „Ott vagyon a' Betsület marczongó Zoil is együtt,
 „Kantsal nézéssel, Szatyrussal mint critizálnak,
 „És mind a' kettő görtsöt keres a' sima kákán. -- --
 „Vagynak hát Böltsek, vagynak Fél-Böltsek
 ezek közt. ---

„Kik galyibát kereső székben vetekedve, rö-
 högnek. “ ---

Én pedig így felelek a' szép Fámának ezekre:
 Éjj! a' Böltsektől takarodjunk, 's hagyjuk-el őket;
 Mert velek egy Tálból nem jó leszsz enni Cse-
 resznyét;

Sorba tovább inkább mennyünk az Episztola
 rendin: ---

-- -- -- -- „S Poëta az Ur? 's a' t. 's a' t.

„Oh szép! igen szép! ugy Szatthmár
 ködéből,

„Melyben Szilveszter óltta vóltt,
 ki-kél

„Tiszánk Magyar Dallt még ön gyer-
 mekétől

„Nem halla; mert Szabó, Gvadányi,
 Földi-

„Vendégek vólttak szélein, 's az
 Agisz-

„Dallója rég' el-hagyta Berczelét;

„Le leszsz törülve a' szenny majd ál-
 talad;

„Büszkén fog árkán a' zengő sza-
 ladni “ 's a' t.

A' mikor e' sorokon haladok tűnődve keresztűl;
Csak meg hökkenek, és a' vér fel-forra eremben.
Fel kapom a' pennám, hogy majd boszszúra ki-
szállok;

És hogy ezen fojtós mérgét, méreggel ölöm-meg.

Mert hiszem a' vagy nem méltán haragudni le-
hetne

Mindenikünknek azon: mikor a' Szatthmári Me-
gyének

Lantosit a' Szép-Halmi Poétánk sujtva gyalázza?

'S A' szent Pimpláról le-taszítván kergeti félre?

Sőt magyaros Fijait veri, öklözi, rugja, botozza:

Tsak, hogy **Táncz-Mestert** nints jádzani
kedvek előtt, ---

És az **igaz Szívet** nem **czifra ruhába**
takarják? ---

Mondani vaktában, sőt hirre Világba ki adni,

Hogy **Szatthmár** nem szült Vers-Irókat, se
Poétát,

„'S önnön gyermekitől Tisza még
nem halla Magyar Dallt.“ ---

Hirtelen ítélet: lehet egy ládába arany, 's
gyöngy

Rejtve, ha nem tudod is, ha tudod pedig árt
ki-tagadni.

Hát ugyan egy sziklás Béceztől állítani mernéd,

Hogy sem arany, sem ezüst értzet gyomrába ne
rejtse;

Hát ugyan egy Tenger' partnak ha felette meg-
állnál,

„Nem terem e' gyöngyöt“ --- mered azt el-mon-
dani rólla?

Nem. --- No tehát ne itéld, de elébb fenekéf ta-
pogasd meg.

Hogy pedig e' Szennyből, melyben Szilveszter
evétől

Lenni erőssíté Szatthmárt, és régi ködéből,
Gyenge tehetségű Mu'sám is emelni siessen; ---
Az Helikon'tetején nőtt, 's öszve-szedett Violákkal,
Mellyeket a' rejtek fenekéről öszve-keresttem.
Mennj-el képebben Fámám tisztelni K * * yt. ---
Mind ezek itt kórok de találkoznak remekebbek;
Mert remekelni tanultt Vers-Írók itt nevedtek;
Mind ez előtt, mind most e' vidékről ki-kerültek. --

Itten ezen sűrű híves Berkek' kebelében ---

A' két C z é r j é k e t tápláltta Minerva tejével: ---
J á n o s -- Kodrusnak ki-botsájtta Versbe szerelmét,
A' Tudósok előtt, a' mely köz helybe-hagyást nyertt;
A' Testvére M i h á l y a' Test-örző Nemesek közt,
Az Heloiz', 's Abeláld' esetét köz-fényre botsájtta;
Így több Munkát is Magyarúl Versekbe adott-ki.

Hát! e' Korbeli Vers-Íróit hogy ha tekintjük;
Kiknekis érdemivel Szatthmár méltán ditsekedhet? --
Itt lakik eggy koszorús Lantos, ki sok érdemes Odát
Római nyelvre csináltt, a' Horác'z' Testvérije

H a n u l l i k ;

Itt I'saak Gáspár kit Kalliope maga kedvell;
Szirmay, 's a' Fija György Mu'sák' nevedék
követője;

Itt van Gáspár Pál, a' Gyarmati K é z i,
Kiss Áron;

Hát a' Mártonokat nem Szatthmár szültte Ha-
zánknak?

Hát te Szabó András, hát Dettrich,
Kölcséy hol vagy?

Mándyak, és többek, --- kiknek hever a' neve
ködben;

És munkáikat a' moly rágja, 's emészti fogával;
Vagy pedig a' rejtek'-fenekén pók rá vona sátort;
Minthogy Verseiket nintsen fitogatni szokások;

Vagy maga mérséklés meg-tartóztattya ki-adni.
 Még te is itt lakozol, szívem tisztelte Barátom!
 I's a ak Sámuelem! ki vagy a' Mnemozűne
 sajáttya; ---

A' kit az álhatatos szív, 's a' Szép Lelki-tehettség,
 A' Virtus, --- Jóság, --- a' köz-szeretet, meg az
 Érdem, ---

A' nagy VECSEY' (kedvelt Fő-Ispánnya' Me-
 gyénknek)

Bölsz kormánynya alatt, --- E ö t v ö s hív The-
 seusoddal, ---

(Kiknek is Érdemit a' Maradék énekleni fogja.)

Bátor ezen Megye Fő-Tisztos Székjére emelttek; ---

Mellyen ezer gondok Te körülted epeztve csa-
 táznak:

A' Thémis baja közt még sem futod, unva, Apollót, ---

Nyisd-meg rejtekidet; 's a' Pindusi Hegy' tetejéről

Általad öszve szedett gyönyörű Ró'sáidat add-ki:

És köz-fényre botsásd; közelébb hagyd lássa K**y

Hogy csak ugyan most is vagynak Szatthmárba

Poéták.

Mind ezeket hallván így szóllott Fama továbbá:

„Van, van okod, Högyész, hogy bosszonkodva
 neheztelj,

„A' mikoron Szatthmár' fíjait le-gyaláztta K**y;

„És Vers-Szerzőit nevetésre ki-tenni akartta.

„En, ki, pedig, be-hatok minden titkok' fenekébe, ---

„Esmerem a' Szatthmár sűrű fellebbe, homályba

„Elő Mu'sáit, 's azokat mind nagyra betsülöm;

„Sőt meg-kérni fogom majd a' Mnemozűne Leányit,

„Hogy Parnasszusi szép Ró'sákból, és Violákból

„Myrtusból, és még Laurusból, zöld Olaj-ágból,

„Fűzzenek ők koszorút, mely homlokokat be-
 kerittse.

„S Én magam, Érdemeket méltó ditséreteikkel,

„Tündér-szárnyaimon a' csillagos Égbe repítem.

„Kedves Mátékám! te azért haragod' sebes áriját
 „STolladat is szüntesd, mellyet bosszúlni kapál-fel:
 „A' Tudományt szerető Mu'sák' kedvelte Fijának
 „Esméretlenség, nem rossz szív, -- szültte hibáját.“

Szép kérésed után haragom' heve Fáma lo-
 had már. ---

Az heves érzések bennem mind meg-csilapodttak;
 A' nemes Indulát kész úgy is az engedelemre.

*

*

*

Nékem azomba az értelmem marad a' mi előbb
 vólt:

„Magyarnak én azt esmerem, csak azt,
 „Nem senkit--senkit; mint azt a' kinek,
 „Szép Nyelve még nints el-keverve
 mással;

„Ki nem szorul a' Vendég' maszlagára,
 „Kenőtsőt utál, 's gondolattyaít
 „Tisztán, 's tekervény nélkül mond-
 gya-ki;

„Magát a' Nyelv' Urának nem hiszi;
 „Szükségtelen Törvényt, 's ujj szót nem
 farag

„Horácztól jól értvén, tiszteli a' szokást;“
 A' Vers-Szerzőből nem tész ki-keresve
 Poétát;

Jó'sef-ből, Pipsz-et Levelének Episztola
 czímet;

Anch io Pittorét magyaros szemetére ki-
 hánnya;

És, ha Magyaroknak akar, magyarul versekbe beszélni;

Sem Görögöt, sem Olaszt nem szór akadéknak elejbe.---

Félbe-szakasztva szavunk, így zárta-be Fáma beszédét:

„Kedves Högyészem! ki vagy a' Műsák szeretője!

„Mind igaz a' mit elő-adogattál; --- meg-hagyom én is;

„Abba maradj, ha akarsz Helikon'tetejére fel-érni:--

„Nem magadért irsz: --- hát úgy irjj, hogy mások is értsék; ---

„Én, ha nem értem ugyan, egye-meg Szerzője gyümölcset;

„És ha nem érti az Eggyvidejű; mint értse utánnad.

„A' Fijad és Unokád? --- 'S Ha nem érti; ki tudja becsülni?---

„A' Nap, a' Hold, a' Csillag is úgy tündöklök egészlen,

„Hogy ha setét felleg nintsen be-borúlva előttök;

„Szebb a' Búza-szem is, 's betesebb, ha kezedbe piroslik;

„Mint ha tokos, szemetes, vagy elébb dörzsölni-ki szükség.

„Hát az arany, 's az ezüst, nem szebb, mikor a' gyerek is meg-

„Esmeri fénnyeről? --- mint míg feketés korom örzi? ---

„Dolgot azért Högyészi, --- ne szót --- kergess; --- de ha szó kell

„Ujj; --- szabad azt, --- de csak ám csinnyán tekerítve, faragni:

„Né-hogy az Áll-szókkal, --- Nyelvünköl maszkara váljon. ---

„Fűszerezett eledelt szeretünk, szánk' izinek ez jó;
 „Söt Nyavalyákba segít, ha vagyon mértéke
 szereknék:

„Ugy de, ha tsak sáfrány, bors, szegfű, paprika,
 gyömbér,

„Pézma, fahéj, Pomarants, Czitrom, --- főtt
 egyyüvé? --- már úgy

„Drága ugyan; de gyomor; 's szájj nem köszö-
 nik-meg ez ételt?

„A' mi felettébb van, hiba az mindenbe. --- Ne
 légy hát

„Mértéken túl indulatos **Högyészi** Barátom;

„Meg ne szaladjj, 's ne piruljj; ha talám az

Episztola szurdál:

A' **köszönés** nállunk nem mind egyy forma;
 de a' Szív,

Ész, 's Tudomány betsések, ha gubába jönnek
 előnkbe is.

Hol sok a' **hajtogatása deréknak**, igen
 keves a' Szív: ---

Unttig elég, ha **Fejed meg-billentt**; más-
 szor is úgy tégy.

A' Szomszédot azomba tanuld esmerni; ne piszkáld
 Mig ki nem esmered azt; 's ne ítélj vaktába felölle.
 És, ha szeret, 's ha betsül téged; ne botozd-ki
 előlled:

Tisztelet, és görtsös-bot, nem jól hangzanak öszve.

A' **Búzás Szekeren**, némely, nyitogatja
 Homérust;

Söt, **kévék' tetején** láttam cziterázni Apollót;

A' **Pán' sipja**, ruhája sem árt, köztünk ha
 furuglyál.

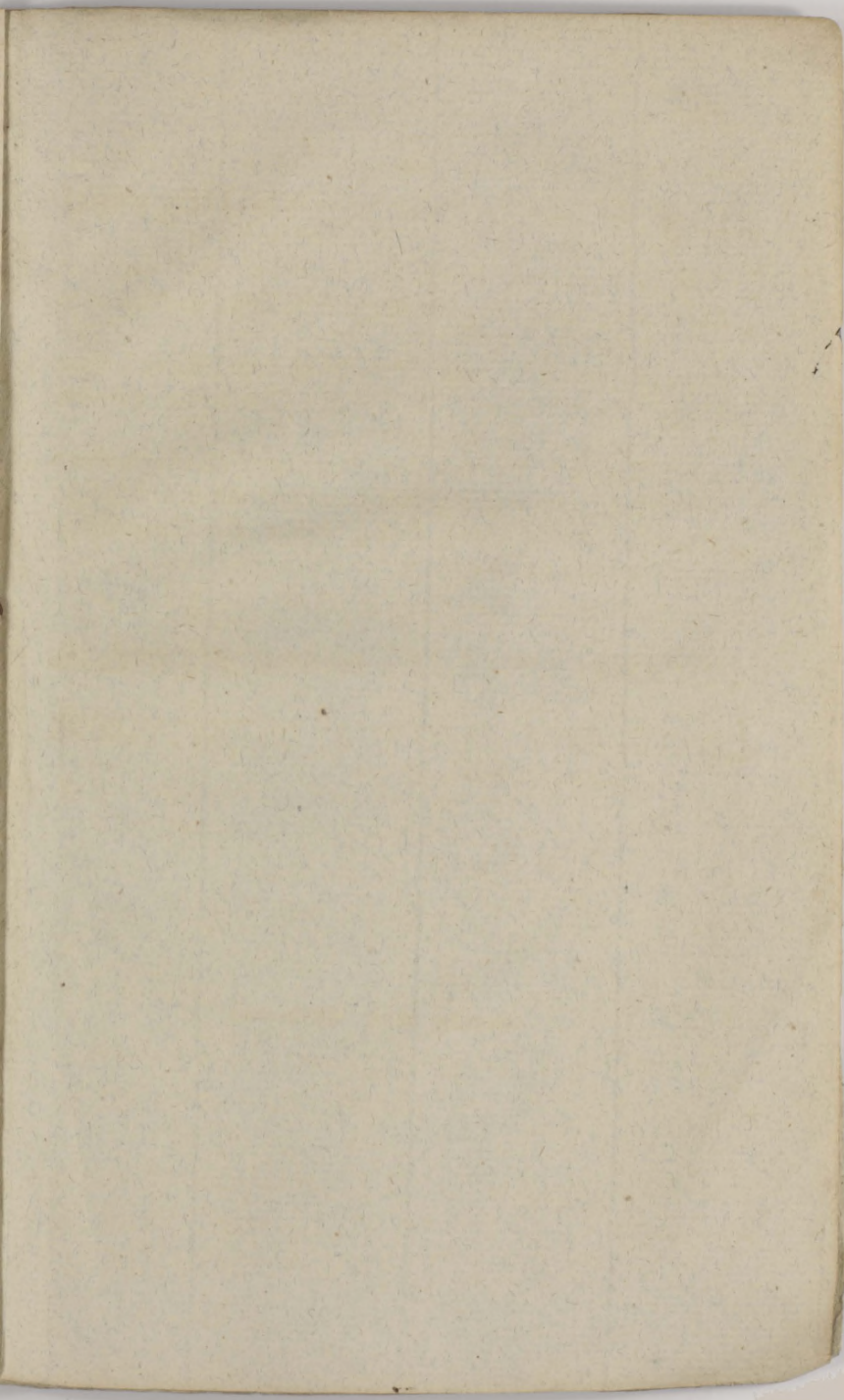
* * *

„Légy fel-emeltt fővel te tehát **Högyészi**
 ne csüggedj. ---
 „Bár az **Episztola** bánt. --- --- --- ---
 „Mert meg-kérni fogom nagy **Apollót**, és **Mnemo-**
 zünét :
 „Sugja fülébe **K**ynak**, a' **Szép-Halmi Lugos** közt:
 „Hogy **Szatthmárt**, 's **Fijait**, ha nem esmeri
 még --- ne gyalázza,
 „Árva **Tiszánk** gyereket a' **Pindusról** le-taszítván ;
 „Söt **Helikon** tetején **Palotát** ha magának emeltt-fel :
 „Hagyja lapulni-meg **Ezt**, eggy kis **Kalyibába**
 az alján. ---

* * *

„**ÉN AZ EPISZTOLÁT**, **MIKOR A' LEVEGŐ-**
BE REPÜLÖK,
 „**A' TUDÓSOK ELŐTT A' LÉTHE' VIZÉBE**
CSAPOM-BE. “ ---

————— • —————

1
,, L

,, B

,, M

,, Su

,, Ho

,, A

,, Sö

,, Ha

,, É

,, A

